

Sygn. akt IA Ca 1290/12

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 kwietnia 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący: SSA Ewa Kaniok (spr.)

Sędziowie: SA Zbigniew Stefan Cendrowski

SO (del.) Mariusz Łodko

Protokolant: st. sekr. sąd. Monika Likos

po rozpoznaniu w dniu 11 kwietnia 2013 r. w Warszawie

na rozprawie sprawy z powództwa Skarbu Państwa - Ministra Skarbu Państwa

przeciwko (...) Sp. z o.o. z siedzibą w W.

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 9 lipca 2012 r., sygn. akt I C 650/11

1. oddala apelację;

2. zasądza od Skarbu Państwa - Ministra Skarbu Państwa na rzecz (...) Sp. z o.o. z siedzibą w W. kwotę 5400 zł (pięć tysięcy czterysta złotych) tytułem zwrotu kosztów procesu w postępowaniu apelacyjnym.

IA Ca 1290/12

UZASADNIENIE

W pozwie z dnia 16.04.2011 r. powód Skarb Państwa reprezentowany przez Ministra Skarbu Państwa wniósł o wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym i nakazanie pozwanej (...) sp. z o.o. z siedzibą w W. (dalej: Spółka), aby zapłaciła powodowi kwotę 389.378,22 zł wraz z ustawowymi odsetkami liczonymi w następujący sposób:

- 1) od kwoty 64.896,37 zł od dnia 30.10.2007 r. do dnia zapłaty;
- 2) od kwoty 129.792,74 zł od dnia 01.03.2008 r. do dnia zapłaty;
- 3) od kwoty 64.896,37 zł od dnia 01.05.2008 r. do dnia zapłaty;
- 4) od kwoty 64.896,37 zł od dnia 29.08.2008 r. do dnia zapłaty;
- 5) od kwoty 64.896,37 zł od dnia 01.03.2009 r. do dnia zapłaty.

W uzasadnieniu pozwu powód wskazał, iż powyższych kwot dochodzi z tytułu zawartej z pozwaną Spółką umowy nr (...) z dnia 07.05.2007 r., której przedmiotem była sprzedaż 110.556 udziałów spółki (...) sp. z o.o. z W., stanowiących łącznie 100 % kapitału zakładowego spółki. Pozwana nie wywiązała się z obowiązku terminowego sporządzania i dostarczania sprawozdań dotyczących realizacji zobowiązań inwestycyjnych, zmian w stanie zatrudnienia oraz realizacji innych zobowiązań wymienionych w art. 5 § 6 umowy, wobec czego na mocy art. 6 § 1 pkt 9 umowy winna uiścić w/w należności. Powód zarzucił pozwanemu nieterminowe złożenie sprawozdania dotyczącego realizacji nakładów inwestycyjnych (art. 3 § 3 umowy), którego termin dostarczenia upłynął w dniu 29.01.2008 r., sprawozdań dotyczących realizacji innych zobowiązań (art. 5 § 6 umowy), których terminy dostarczenia upłynęły odpowiednio w dniach 29.01.2008 r., 29.07.2008 r. i 29.01.2009 r., a także sprawozdań dotyczących zmian w stanie zatrudnienia (art. 4 § 2 umowy), których terminy dostarczenia minęły w dniach 29.09.2007 r. i 31.03.2008 r.

W dniu 01.06.2011 r. Sąd wydał nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym pod sygn. akt I Ne 150/11, uwzględniając powództwo w całości.

W sprzeciwie od nakazu zapłaty pozwana (...) sp. z o.o. z siedzibą w W. zaskarżając ten nakaz w całości wniosła o oddalenie powództwa w całości. Pozwana podkreśliła, że głównym celem umowy była skuteczna prywatyzacja spółki i jej sprawne i dochodowe funkcjonowanie na rynku, które to cele zostały osiągnięte, zaś sprawozdania okresowe zostały Skarbowi Państwa doręczone, choć niektóre z opóźnieniem. Nadto pozwana zarzuciła, że postanowienie art. 6 § 1 pkt 9 umowy jest nieważne albowiem narusza zasadę uczciwego obrotu, będącą jedną z podstawowych zasad współżycia społecznego, oraz jest sprzeczne z naturą stosunku zobowiązaniowego. W razie uznania tegoż postanowienia umownego za wiążące, zdaniem pozwanej Skarb Państwa żądając tak wygórowanego odszkodowania wykonuje swoje prawo podmiotowe w sposób sprzeczny z zasadami współżycia społecznego (art. 5 kc). Zdaniem pozwanej skoro umowa wyraźnie wskazuje, że do odpowiedzialności wynikającej z art. 6 nie stosuje się przepisów o karze umownej, w takim wypadku wobec rażącej sprzeczności i niejasności postanowień umowy, co do reżimu odpowiedzialności pozwanej, należy stosować przepisy dotyczące odpowiedzialności kontraktowej na zasadach ogólnych, w tym w zakresie konieczności wystąpienia szkody.

Wyrokiem z dnia 28.05.2012 r. Sąd Okręgowy w Warszawie:

- w punkcie I. zasądził od (...) sp. z o.o. z siedzibą w W. na rzecz Skarbu Państwa - Ministra Skarbu Państwa kwotę 64.896,37 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 01.03.2009 r. do dnia zapłaty.

W uzasadnieniu tego wyroku Sąd Okręgowy wskazał:

W dniu 07.05.2007 r. w W. pomiędzy Skarbem Państwa – Ministrem Skarbu Państwa, występującego jako (...), a (...) sp. z o.o. z siedzibą w W., występującym jako (...) doszło do zawarcia Umowy nr (...) sprzedaży udziałów spółki (...) sp. z o.o. z siedzibą w W.. Celem zawarcia umowy była prywatyzacja tejże spółki. Udziały w liczbie 110.556 o wartości nominalnej 65 zł każdy, stanowiące 100 % kapitału zakładowego spółki, zostały nabyte przez (...) sp. z o.o. za łączną cenę 6.489.637,20 zł. Kupujący zobowiązał się, w okresie od dnia zawarcia umowy do dnia 31.05.2009 r. (zwanym (...)):

- do dokonania podwyższenia kapitału zakładowego spółki poprzez wniesienie wkładu pieniężnego w wysokości 4.000.000 zł (art. 3 § 1 ust. 1 umowy);

- do tego, że spółka w okresie od dnia zawarcia umowy do dnia 31.05.2009 r. (zwanym „Okresem Ochronnym”) utrzyma stan zatrudnienia pracowników zatrudnionych w spółce na czas nieokreślony w każdym miesiącu Okresu Ochronnego na poziomie liczby etatów z dnia zawarcia umowy (art. 4 § 1);

- do nie obniżania kapitału zakładowego spółki w Okresie Inwestycyjnym, chyba że Sprzedawca wyrazi na to zgodę w formie pisemnej pod rygorem nieważności;

- do nie zbywania udziałów, także tych wynikających z podwyższenia kapitału zakładowego spółki bez zgody Sprzedawcy wyrażonej w formie pisemnej pod rygorem nieważności;
- do tego, że spółka nie zaniecha swojej statutowej działalności gospodarczej, określonej jako: uprawa zbóż, chów i hodowla bydła, chów i hodowla trzody chlewnej, chyba że Sprzedawca wyrazi na to zgodę w formie pisemnej pod rygorem nieważności,
- do tego, że w Okresie Inwestycyjnym spółka nie zostanie zlikwidowana lub rozwiązana;
- do tego, że spółka w Okresie Inwestycyjnym nie zbędzie całego lub części majątku, które to zbycie spowodowałoby, że spółka zostałaby pozbawiona możliwości prowadzenia swojej statutowej działalności, chyba że Sprzedawca wyrazi na to zgodę w formie pisemnej pod rygorem nieważności (art. 5 § 1, 2, 3, 4 i 5).

Zgodnie z art. 3 § 3 umowy Kupujący miał spowodować, że spółka będzie sporządzała i dostarczała Sprzedawcy przez okres Inwestycyjny, za okres każdego, pełnych 6 miesięcy kalendarzowych, sprawozdania dotyczące realizacji zobowiązań, o których mowa w tym artykule. Każde sprawozdanie miało określać rodzaj, wartość i źródła finansowania poszczególnych inwestycji dokonanych przez Kupującego, w okresie którego dotyczy. Pierwsze takie sprawozdanie obejmować miało okres od dnia zawarcia umowy do 30.11.2007 r., spółka miała je doręczyć Sprzedawcy nie później niż w ciągu 60 dni od upływu każdego z 6 pełnych miesięcy Okresu inwestycyjnego, zaś ostatnie sprawozdanie miało dodatkowo przedstawiać wartość poszczególnych inwestycji, źródła finansowania i wartość skumulowaną inwestycji dokonanych w Okresie Inwestycyjnym oraz miało zostać na koszt spółki zweryfikowane przez niezależny podmiot uprawniony do badania sprawozdań finansowych.

Zgodnie z art. 4 § 2 umowy Kupujący miał spowodować, że Spółka będzie sporządzała i dostarczała Sprzedawcy, przez Okres Ochronny, w odstępach kwartalnych od dnia zawarcia umowy, sprawozdania dotyczące zmian w stanie zatrudnienia w spółce. Pierwsze takie sprawozdanie obejmować miało okres od dnia zawarcia umowy do 31.07.2007 r., spółka miała je doręczyć Sprzedawcy nie później niż w ciągu 60 dni od upływu każdego z kolejnych kwartałów, zaś ostatnie sprawozdanie miało dodatkowo przedstawiać dane dotyczące Okresu Ochronnego oraz miało zostać na koszt spółki zweryfikowane przez niezależny podmiot uprawniony do badania sprawozdań finansowych.

Zgodnie z art. 5 § 6 umowy Kupujący miał spowodować, że spółka będzie sporządzała i dostarczała Sprzedawcy przez Okres Inwestycyjny, za okres każdego pełnych 6 miesięcy kalendarzowych, sprawozdania dotyczące realizacji zobowiązań, o których mowa w art. 5 § 1, §2, §3, §4 i §5 umowy. Pierwsze takie sprawozdanie obejmować miało okres od dnia zawarcia umowy do 30.11.2007 r., Kupujący miał je doręczyć Sprzedawcy nie później niż w ciągu 60 dni od upływu każdego z 6 pełnych miesięcy Okresu Inwestycyjnego, zaś ostatnie sprawozdanie miało dotyczyć również całego Okresu Inwestycyjnego oraz miało zostać na koszt spółki zweryfikowane przez niezależny podmiot uprawniony do badania sprawozdań finansowych. Wybrany przez Kupującego i zaakceptowany przez Sprzedawcę.

W myśl art. 6 § 1 pkt 9 umowy - każdorazowo w przypadku niewypełnienia któregośkolwiek z zobowiązań określonych w art. 3 § 3, art. 4 § 2 oraz w art. 5 § 6 umowy, Kupujący, bez osobnego wezwania, miał zapłacić Sprzedawcy kwotę w wysokości 1 % Ceny Zakupu Udziałów, przy czym zapłata tej kwoty miała nastąpić w terminie 30 dni od terminu dostarczenia sprawozdania. W takich przypadkach Sprzedawca miał prawo zlecenia na koszt spółki wykonania stosownego sprawozdania przez wybrany przez siebie podmiot uprawniony do badania sprawozdań finansowych.

W art. 6 § 1 pkt 11 strony zastrzegły, że odsetki za opóźnienie w zapłacie m.in. kwoty wynikającej z którejkolwiek klauzuli gwarancyjnej Kupujący będzie zobowiązany zapłacić Sprzedawcy wraz z należną kwotą bez osobnego wezwania, naliczone od daty wymagalności tej klauzuli określonej w umowie.

Nadto, w umowie znalazły się zapisy, iż Kupujący zobowiązany jest do zapłaty kwoty, o której mowa w art. 6 § 1 pkt 9, również wtedy, gdy niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania jest następstwem okoliczności, za które Kupujący nie ponosi odpowiedzialności, a

także wtedy, gdy Sprzedawca lub spółka nie poniesienie szkody (art. 6 § 1 pkt 12 i 13). Wyraźnie przy tym zaznaczono, że kwota, o której mowa w art. 6 § 1 pkt 9 nie stanowi kary umownej w rozumieniu w art. 483 i nast. kodeksu cywilnego (art. 6 § 1 pkt 14).

W dniu 28.05.2009 r. strony podpisały Aneks nr I do umowy z dnia 07.05.2007 r., w którym m.in. nadały nowe brzmienie ostatniemu zdaniu art. 3 § 3 umowy z dnia 07.05.2007 r. poprzez dodanie, iż termin dostarczenia ostatniego sprawozdania zostaje ustalony na dzień 31.01.2011 r.

Po przejściu prywatyzowanej spółki przez (...) sp. z o.o. okazało się, że zadłużenie wobec ZUS wynosi 3,5 mln zł i istnieje konieczność większego skoncentrowania się na zachowaniu płynności spółki i utrzymaniu miejsc pracy, wobec czego zaniedbano sprawozdawczość. Sprywatyzowanej spółce Minister Rolnictwa odebrał następnie 20 % terenu, a obecnie musi ona oddać jeszcze 30 % terenu. (...) sp. z o.o. jak i (...) sp. z o.o. były spółkami małymi, w skład organów zarządzających każdej z nich wchodziła jedna osoba. Prezesi zarządu obu spółek utrzymywali częsty kontakt z przedstawicielami Ministerstwa Skarbu Państwa (dowód: przesłuchanie P. B. w charakterze strony pozwanej - k. 174 - 176).

W dniu 06.11.2007 r. do Delegatury Ministerstwa Skarbu Państwa w G. wpłynęło pismo Prezesa Zarządu (...) sp. z o.o. datowane na dzień 15.10.2007 r. zawierające sprawozdanie z realizacji warunków zawartych w umowie za okres obejmujący miesiące lipiec, sierpień i wrzesień 2007 r. w zakresie zobowiązania wynikającego z art. 4 § 1 umowy (dowód: sprawozdanie - k. 75).

W dniu 07.05.2008 r. do Delegatury Ministerstwa Skarbu Państwa w G. wpłynęło pismo Prezesa Zarządu (...) sp. z o.o. datowane na dzień 17.04.2008 r. wraz z załączonym sprawozdaniem z realizacji warunków zawartych w umowie za okres do 30.09.2007 r. w zakresie zobowiązań wynikających z art. 3 § 1 i za miesiące lipiec, sierpień i wrzesień 2007 r. w zakresie zobowiązań wynikających z art. 4 § 1 umowy (dowody: pismo wraz z załączonym sprawozdaniem - k. 68 - 70).

W dniu 13.06.2008 r. do Delegatury Ministerstwa Skarbu Państwa w G. wpłynęło pismo Prezesa Zarządu (...) sp. z o.o. datowane na dzień 27.05.2008 r. wraz z załączonym sprawozdaniem z realizacji warunków zawartych w umowie za okres od 01.01.2007 r. do 31.12.2007 r. w zakresie zobowiązań wynikających z art. 3 § 1 i art. 4 § 1 umowy (dowody: pismo wraz ze sprawozdaniem - k. 77 - 78).

W dniu 21.07.2008 r. do Delegatury Ministerstwa Skarbu Państwa w G. wpłynęło pismo Prezesa Zarządu (...) sp. z o.o. datowane na dzień 28.05.2008 r. zawierające sprawozdanie z realizacji warunków zawartych w umowie za okres obejmujący miesiące maj i czerwiec 2007 roku w zakresie zobowiązania wynikającego z art. 4 § 1 umowy (dowody: sprawozdanie - k. 76).

w dniu 20.04.2009 r. do Delegatury Ministerstwa Skarbu Państwa w G. wpłynęło pismo Prezesa Zarządu (...) sp. z o.o. datowane na dzień 08.04.2009 r. zawierające sprawozdanie z realizacji warunków zawartych w umowie za okres od maja 2007 r. do kwietnia 2009 roku w zakresie zobowiązań wynikających z art. 5 § 5 umowy (dowód: sprawozdanie - k. 71).

W dniu 29.05.2009 r. do Delegatury Ministerstwa Skarbu Państwa w G. wpłynęło pismo Prezesa Zarządu 1 (...) sp. z o.o. datowane na dzień 28.05.2008 r. wraz z załączonym sprawozdaniem z realizacji warunków zawartych w umowie za okres od 01.01.2009 r. do 31.03.2009 r. w zakresie zobowiązań wynikających z art. 3 § 1, art. 4 § 1 i art. 5 § 1 umowy (dowody: pismo wraz z załączonym sprawozdaniem - k. 72 - 74).

W dniu 13.10.2008 r. w siedzibie spółki - (...) sp. z o.o. przeprowadzona została kontrola przez pracowników Delegatury Ministerstwa Skarbu Państwa w G. w przedmiocie stanu realizacji zobowiązań inwestycyjnych i zobowiązań dotyczących pracowników spółki wynikających z umowy z dnia 07.05.2007 r. Kontrola ta odbyła się z inicjatywy prezesa zarządu spółki, który po spotkaniu w siedzibie Delegatury Ministerstwa Skarbu Państwa w G. zaprosił jej przedstawicieli w tym celu do siedziby spółki (dowód: zeznania K. M. - k. 169 - 171). Po przeprowadzeniu

wizji lokalnej oraz w oparciu o przedłożone dokumenty organizacyjne i finansowe ustalono, że realizacja ww. zobowiązań nie budzi zastrzeżeń. W związku z przypadkami nieterminowego przesyłania sprawozdań z realizacji tych zobowiązań kontrolujący zwrócili uwagę na konieczność terminowego ich dostarczenia (dowód: protokół z kontroli - k. 95 -97).

Skarb Państwa nie poniósł żadnej szkody w wyniku opóźnień, bądź nie złożenia niektórych sprawozdań przez spółkę (dowód: zeznania K. M. - k. 171).

Sprawozdanie końcowe zostało sporządzone i doręczone do Ministerstwa Skarbu Państwa w terminie (okoliczność bezsporna, dowód: zeznania K. M. - k. 169-171).

W piśmie z dnia 21.09.2009 r. - w związku z niewykonaniem zobowiązań wynikających z art. 3 § 3, art. 4 § 2 oraz art. 5 § 6 umowy z dnia 07.05.2007 r. - Minister Skarbu Państwa wezwał spółkę (...) sp. z o.o. do zapłaty kar umownych w łącznej wysokości 389.278,22 zł wraz z ustawowymi odsetkami na rzecz Skarbu Państwa - Ministra Skarbu Państwa w terminie 14 dni od otrzymania przedmiotowego pisma. Minister Skarbu Państwa stwierdził, że w otrzymanej od spółki - (...) sp. z o.o. sprawozdawczości brak jest następujących sprawozdań (lub sprawozdania przesłane zostały po terminie):

1. sprawozdania z realizacji nakładów inwestycyjnych (art. 3 § 3), którego termin złożenia upłynął dnia 29.01.2008 r.;
2. sprawozdania wynikającego z art. 5 § 6, które powinno zostać złożone w terminie do 29.01.2008 r.;
3. sprawozdania wynikającego z art. 5 § 6, które powinno zostać złożone w terminie do 29.07.2008 r.;
4. sprawozdania wynikającego z art. 5 § 6, które powinno zostać złożone w terminie do 29.01.2008 r.;
5. sprawozdania z utrzymania poziomu zatrudnienia (art. 4 § 2), którego termin złożenia upłynął z dniem 29.09.2007 r.;
6. sprawozdania z utrzymania poziomu zatrudnienia (art. 4 § 2), którego termin złożenia upłynął z dniem 31.03.2008 r.

Sąd Okręgowy stwierdził, iż strony skorzystały z możliwości przewidzianej w art. 473 § 1 kc, który stanowi, że dłużnik może przez umowę przyjąć odpowiedzialność za niewykonanie lub za nienależyte wykonanie zobowiązania z powodu oznaczonych okoliczności, za które na mocy ustawy odpowiedzialności nie ponosi. Tym samym pozwany odpowiadał za niewykonanie któregośkolwiek ze zobowiązań sprawozdawczych określonych w art. 3 § 3, art. 4 § 2 oraz w art. 5 § 6 również w sytuacji, gdy było to następstwem okoliczności od niego niezależnych, a także wówczas, gdy Skarb Państwa lub spółka (...) sp. z o.o. nie ponieśli żadnej szkody. Dodatkowo strony w zakresie wzajemnych stosunków wyłączyły zastosowanie przepisów kodeksu cywilnego o karze umownej. Dopuszczalność zawarcia przez strony w umowie zastrzeżenia, zgodnie z którym dłużnik, w razie niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania, będzie zobligowany do zapłaty określonej sumy pieniężnej, jest powszechnie uznawana w orzecznictwie Sądu Najwyższego. Takie postanowienie umowne pozostaje, przynajmniej co do zasady, w granicach swobody kontraktowania wyznaczonych treścią art. 353¹ k.c. Nie może budzić wątpliwości dopuszczalność wyrażenia przez dłużnika zgody na obciążenie go takim obowiązkiem.

Dopuszczalne było także podpisanie przez strony umowy zawierającej postanowienia (w zakresie składania sprawozdań), w których pozwana Spółka przyjęła na siebie odpowiedzialność za działanie spółki prywatyzowanej, której udziały nabyła. Podstawą prawną takiego zobowiązania jest art. 391 k.c., stanowiący, iż jeżeli w umowie zastrzeżono, że osoba trzecia zaciągnie określone zobowiązanie albo spełni określone świadczenie, ten, kto takie przyrzeczenie uczynił, odpowiedzialny jest za szkodę, którą druga strona ponosi przez to, że osoba trzecia odmawia zaciągnięcia zobowiązania albo nie spełnia świadczenia.

Odpowiedzialność tę strony jedynie zmodyfikowały w art. 6 § 1 pkt 12 i 13 umowy.

W świetle powyższego, postanowienie zawarte w art. 6 § 1 pkt 9 umowy ma charakter gwarancyjny, wobec czego w sprawie niniejszej nie może znajdować zastosowania art. 471 kc przewidujący ogólne przesłanki odpowiedzialności kontraktowej w postaci winy, szkody i związku przyczynowego pomiędzy określonym działaniem, czy zaniechaniem, a szkodą.

Brak jest podstaw do przyjęcia, iż postanowienie to jest nieważne w świetle art. 353¹ kc, tym bardziej, że strona pozwana jest podmiotem gospodarczym funkcjonującym już wcześniej na rynku i zobowiązanym do dochowania należytej staranności związanej z zawodowym charakterem prowadzonej działalności (art. 355 § 2 kc).

Prezes Zarządu pozwanej Spółki podczas przesłuchania przed Sądem przyznał, że nieterminowe składanie sprawozdań było spowodowane w istocie niedochowaniem przez niego oraz przez Prezesa Zarządu (...) sp. z o.o. należytej staranności.

Mimo powyższego, w ocenie Sądu Okręgowego, analiza materiału dowodowego prowadzi do wniosku, że zasądzenie pełnej kwoty określonej w pozwie byłoby rozstrzygnięciem krzywdzącym dla strony pozwanej.

Należy bowiem zwrócić uwagę na następujące okoliczności.

Sprawozdania okresowe wymienione w skierowanym do Spółki wezwaniu do zapłaty z dnia 21.09.2009 r. zostały w istocie złożone, jednakże z opóźnieniem. Strona powodowa nie kwestionuje przy tym terminowego złożenia sprawozdania końcowego oraz terminowego wykonania przez pozwaną wszystkich głównych zobowiązań umownych, tj. dotyczących podwyższenia kapitału zakładowego nabytej spółki (art. 3 § 1 umowy), utrzymania stanu zatrudnienia (art. 4 § 1 umowy), zakazu obniżania kapitału zakładowego, ograniczenia w zbywaniu udziałów, kontynuowania statutowej działalności, nie likwidowania i nie rozwiązywania nabytej spółki oraz nie zbywania jej majątku (art. 5 § 1-5 umowy). Kontrola w (...) sp. z o.o. odbyła się dopiero w dniu 20.10.2008 r. i to z inicjatywy Prezesa Zarządu tejże spółki. Wezwanie do zapłaty kwot na podstawie klauzuli gwarancyjnej zostało natomiast skierowane do pozwanej dopiero 21.09.2009 r. Nadto - jak wynika z treści zeznań Świadka K. M. – Skarb Państwa nie poniósł żadnej szkody z tytułu opóźnień w realizacji przez pozwaną Spółkę zobowiązań w zakresie sprawozdawczości.

Powyższe zdaniem Sądu świadczy o tym, że opóźnienia w składaniu sprawozdań nie stanowiły przeszkody do terminowej realizacji przez pozwaną Spółkę głównych zobowiązań wynikających z umowy z dnia 07.05.2007 r., a nadto - że nie miały one aż tak istotnego znaczenia dla Ministerstwa, skoro nie zastosowało ono wynikających z umowy sankcji już wcześniej. Gdyby natomiast rzeczywiście sprawozdawczość stanowiła znaczący element w procesie inwestycyjnym, to celowym byłoby wystąpienie przez Ministra z żądaniem zapłaty kwoty przewidzianej w art. 6 § 1 pkt 9 umowy już w razie opóźnienia spółki w złożeniu pierwszego sprawozdania. Stanowiłoby to jednoznaczny sygnał dla strony pozwanej, iż także dalsze opóźnienia nie będą tolerowane, co przyczyniłoby się do poprawy terminowości ich składania przez pozwaną w obawie przed zastosowaniem kolejnych sankcji.

Istotne znaczenie ma cel zawartej przez strony umowy, stanowiący jedno z głównych kryteriów interpretacji umów w myśl art. 65 § 2 kc. W sprawie niniejszej celem tym była prywatyzacja (...) sp. z o.o., która przebiegła w sposób prawidłowy w ciągu całego Okresu Inwestycyjnego, a nadto - sprawne i dochodowe funkcjonowanie tej spółki na rynku, co również udało się osiągnąć. Każde dodatkowe trudności finansowe, hamujące rozwój działalności spółki, mogą przyczynić się do braku możliwości jej dalszego prowadzenia i upadłości spółki.

W konsekwencji Skarb Państwa reprezentowany przez Ministerstwo Skarbu Państwa występując z powództwem w niniejszej sprawie nadużywa swego prawa podmiotowego w sposób sprzeczny z jego społeczno - gospodarczym przeznaczeniem i zasadami współzycia społecznego (art. 5 kc).

W ocenie Sądu powództwo podlegało uwzględnieniu jedynie w części obejmującej „karę gwarancyjną” dotyczącą opóźnienia w złożeniu sprawozdania, którego termin nastąpił po przeprowadzeniu w (...) sp. z o.o. kontroli w dniu 20.10.2008 r. Dopiero bowiem w tej dacie inspektorzy z Delegatury Ministerstwa Skarbu Państwa w G. wprost zwrócili

przedstawicielom kontrolowanego podmiotu uwagę na konieczność terminowego realizowania zobowiązań w zakresie przesyłania sprawozdań. Wcześniej pozwany tolerował owe opóźnienia.

Sąd miał na uwadze także wysokość „kar gwarancyjnych” określoną w art. 6 § 1 pkt 9 umowy - sankcja w postaci obowiązku zapłaty 1 % Ceny Zakupu Udziałów, tj. kwoty 64.896,37 zł za każdorazowe opóźnienie (niezależnie od jego długości) w złożeniu któregośkolwiek ze sprawozdań była nieadekwatna do znaczenia, jakie tym sprawozdaniom (obowiązkowi ich terminowego składania) przypisywała strona powodowa. Obciążenie pozwanej Spółki wielokrotnością w/w kwoty (stosownie do liczby złożonych z opóźnieniem sprawozdań) mogłoby nadto spowodować, że nie byłaby ona w stanie dalej prowadzić swej działalności, co zaprzepaściłoby wszelkie wcześniejsze starania związane z prywatyzacją i dalszym funkcjonowaniem nabytej spółki.

W konsekwencji Sąd zasądził od pozwanej na rzecz powoda w pkt I. wyroku kwotę 64.896,37 zł na podstawie art. 6 § 1 pkt 9 zawartej przez strony umowy z dnia 07.05.2007 r., która to kwota stanowi 1 % Ceny Zakupu Udziałów i należna jest powodowi z tytułu opóźnienia w złożeniu sprawozdania z realizacji zobowiązań określonych w art. 5 umowy. Z uwagi na fakt, iż sprawozdanie to miało być złożone do dnia 29.01.2009 r., a na zapłatę w/w kwoty zgodnie z art. 6 § 1 pkt 9 pozwana spółka miała 30 dni - roszczenie o zapłatę tej kwoty stało się wymagalne w dniu 01.03.2009 r. i od tej daty Sąd zasądził odsetki ustawowe (art. 481 kc.).

Wyrokiem z dnia 09.07.2012 r., na skutek wniosku powoda przez rozstrzygnięcie o żądaniu pozwu Skarbu Państwa w zakresie przewyższającym kwotę zasądzoną w punkcie I. tego wyroku, Sąd Okręgowy w Warszawie uzupełnił swój wyrok z dnia 28.05.2012 r., w ten sposób, że dodał punkt V o treści: „w pozostałej części powództwo oddala”.

W uzasadnieniu swojego wyroku z dnia 09.07.2012 r. Sąd Okręgowy podkreślił, że w swych rozważaniach zawartych w uzasadnieniu orzeczenia z dnia 28.05.2012 r., poddał ocenie nieuwzględnioną część powództwa, przez co uzasadnienie wyroku uzupełniającego z dnia 09.07.2012 r. sprowadził jedynie do powtórzenia treści uzasadnienia wyroku z dnia 28.05.2012 r.

Apelację od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 09.07.2012 r. wniosł Skarb Państwa zaskarżając go w całości i zarzucając:

I. naruszenie:

art. 233 § 1 kpc przez wyprowadzenie wniosków końcowych sprzecznych z zebrany materiałem dowodowym polegających na przyjęciu, że

- pozwany poinformował spółkę o konieczności terminowego wykonywania okresowych zobowiązań sprawozdawczych wynikających z umowy nr (...) z dnia 07.05.2007 r. dopiero w protokole kontroli z dnia 20.10.2008 r., podczas gdy z pism (...) sp. z o.o. z dnia 15.10.2007 r. oraz z dnia 17.04.2008 r. a także zeznań świadka K. M. wynika, że Spółka była wzywana do składania sprawozdań także w okresie poprzedzającym kontrolę;

- że zasądzenie od pozwanej spółki żądanej kwoty mogłoby doprowadzić do jej niewypłacalności w sytuacji, zebrany materiał dowodowy nie potwierdza złej kondycji finansowej Spółki a dodatkowo Spółka zawarła ze Skarbem Państwa umowę nr (...) z dnia 07.05.2007 r. i zapłaciła za udziały kwotę 6.489.637,20 zł;

art. 228 § 1 k.p.c. oraz art. 231 k.p.c. przez przyjęcie, iż faktem powszechnie znanym jest trudna sytuacja przedsiębiorstw działających w branży rolno-spożywczej i wyprowadzenie z tego faktu wniosku, że obciążenie pozwanej (...) sp. z o.o. koniecznością zapłaty żądanej kwoty mogłoby skutkować niewypłacalnością (...) sp. z o.o. oraz (...) sp. z o.o.;

II. naruszenie prawa materialnego, tj.:

1) art. 5 kc przez jego zastosowanie i uznanie, że zgłoszone przez powoda żądanie zapłaty stanowiło nadużycie prawa podmiotowego;

2) art. 355 § 2 kc przez nieuwzględnienie przy ocenie zasadności zarzutu nadużycia prawa podmiotowego zawodowego charakteru działalności prowadzonej przez pozwaną Spółkę i oczekiwanych od niej standardów należytej staranności.

W oparciu o powyższe zarzuty powód Skarb Państwa wniósł o:

1) dopuszczenie dowodu z pism Delegatury Ministra Skarbu Państwa w G. z dnia 24.09.2007 r., 09.11.2007 r., 15.02.2008 r., 10.04.2008 r., 09.2008 r. oraz 03.10.2008 r. - na okoliczność potwierdzenia, że powód wzywał do wykonywania zobowiązań sprawozdawczych wynikających z umowy nr (...) z dnia 07.05.2007 r. także przed sporządzeniu protokołu kontroli z dnia 20.10.2008 r.;

2) zmianę wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie I Wydział Cywilny z dnia 09.07.2012 r., sygn. akt I C 650/11 poprzez zasądzenie od (...) sp. z o.o. z siedzibą w W. na rzecz Skarbu Państwa - Ministra Skarbu Państwa kwoty 324.481,85 zł wraz z ustawowymi odsetkami liczonymi jak w pozwie.

Apelujący wniósł ponadto o zasądzenie kosztów postępowania.

W przypadku nieuwzględnienia powyższych wniosków Skarb Państwa wniósł o uchylenie wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania.

Sąd Apelacyjny zważył:

apelacja nie jest uzasadniona i podlega oddaleniu z mocy art. 385 k.p.c. albowiem zaskarżony wyrok odpowiada prawu.

Ustalenia faktyczne poczynione przez sąd I instancji są prawidłowe i Sąd Apelacyjny przyjmuje je za własne. Zarzut naruszenia art. 233 par. 1 k.p.c. jest chybiony. Wnioski dowodowe zgłoszone w apelacji nie mają znaczenia dla rozstrzygnięcia a poza tym powód nie wykazał, że ich zgłoszenie w postępowaniu przed sądem I instancji nie było możliwe i dlatego zostały przez Sąd Apelacyjny oddalone w oparciu o art. 381 k.p.c.

Podstawę powództwa stanowi art. 6 par. 1 ust. 9 umowy sprzedaży udziałów spółki (...) sp. z o.o. z siedzibą w W.. Strony nazwały w/w zapis umowny **klauzulą gwarancyjną** (k.20).

W art. 3 par. 3, art. 4 par. 4 i art. 5 par. 6 umowy kupujący zobowiązał się, że spowoduje, że Spółka (...) sp. z o.o. z siedzibą w W. będzie w określonych terminach sporządzała i dostarczała sprzedawcy przez Okres (...) sprawozdania dotyczące realizacji wskazanych w umowie zobowiązań (a więc, kupujący miał spowodować, iż osoba trzecia spełni na rzecz powoda określone zobowiązanie).

W art. 6 par. 9 umowy kupujący zobowiązał się do zapłaty określonej z góry kwoty pieniężnej w sytuacji, gdy (...) sp. z o.o. z siedzibą w W. nie wypełni któregokolwiek ze zobowiązań, których spełnienie pozwana gwarantowała w art. 3 par. 3, art. 4 par. 4 i art. 5 par. 6 umowy.

W art. 6 par.13 umowy strony przyjęły, że kupujący zobowiązany jest do zapłaty w/w kwoty również wtedy, gdy w wyniku niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania sprzedawca lub spółka nie poniesie szkody.

Odpowiedzialność pozwanej jest odpowiedzialnością gwarancyjną. Treść normatywna art. 6 par. 1 ust. 9 umowy nazwana została przez strony „klauzulą gwarancyjną wykonania zobowiązań”. Przyrzeczenie gwarancyjne nie stanowi samodzielnej umowy typowej, w niniejszej sprawie jest elementem uzupełniającym umowę sprzedaży.

Porozumienie zawarte przez strony w art. 6 par. 9 umowy sprzedaży wypełnia znamiona umowy o świadczenie przez osobę trzecią, uregulowanej w art. 391 k.c. Jako umowa gwarancyjna porozumienie to zawiera element przyrzeczenia określonego zachowania przez osobę trzecią oraz element gwarancji, że osoba trzecia zachowa się w określony sposób.

Zgodnie z art. 391 k.c. Odpowiedzialność dłużnika (gwaranta) sprowadza się do obowiązku naprawienia szkody, którą poniósł wierzyciel wskutek zachowania się osoby trzeciej niezgodnego z treścią przyrzeczenia zawartego w umowie gwarancyjnej.

Odpowiedzialność gwaranta jest odpowiedzialnością na zasadzie ryzyka a więc niezależną od winy gwaranta ale uzależnioną od zaistnienia szkody. W sytuacji, gdy nie doszło do szkody, odpowiedzialność z art. 391 k.c. nie ma miejsca. Szkoda może mieć różny charakter i zakres ale musi zaistnieć, ponieważ gwarancja jest rodzajem ubezpieczenia. Gwarant ponosi ryzyko naprawienia szkody, jaką wierzyciel może ponieść przez to, że osoba trzecia nie zachowa się w sposób, w jaki według zapewnień dłużnika powinna się zachować.

W ocenie Sądu Apelacyjnego postanowienie zawarte w art. 6 par.13 umowy, w którym strony przyjęły, że kupujący zobowiązany jest do zapłaty umówionej z góry kwoty również wtedy, gdy w wyniku niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania sprzedawca lub spółka nie poniesie szkody, sprzeciwia się naturze stosunku zobowiązaniowego oraz sprzeczne jest z zasadą uczciwego obrotu i jako takie narusza zasadę swobody umów określoną w art. 353¹ k.c., co pociąga za sobą skutek w postaci jego nieważności i uzasadnia oddalenie apelacji, gdyż dochodzone roszczenie nie znajduje podstawy prawnej.

Art. 391 k.c. w zakresie, w jakim uzależnia odpowiedzialność gwaranta od zaistnienia szkody ma charakter bezwzględnie obowiązujący. Odpowiedzialność gwaranta ma charakter gwarancyjno-repartycyjny.

Nie ma przeszkód dla ustanowienia przez umawiające się strony, w profesjonalnych stosunkach gospodarczych, odpowiedzialności gwarancyjnej kontrahenta, musi to być jednak odpowiedzialność za szkodę, jaką poniósł wierzyciel, gdy skutek objęty gwarancją nie nastąpi.

Przykładem odpowiedzialności gwarancyjnej na gruncie kodeksu cywilnego jest art. 761⁷ k.c. dotyczący umowy agencyjnej (agent odpowiada za szkodę, jaką poniósł zlecający na skutek nie wykonania umowy przez klienta, przy czym jest to odpowiedzialność za odrębnym wynagrodzeniem).

W sprawie niniejszej odpowiedzialność gwarancyjna kupującego nie znajduje ekwiwalentu w świadczeniu sprzedawcy, a oderwanie tej odpowiedzialności od szkody mogłoby prowadzić do nadużyć i do uzyskania przez wierzyciela świadczenia, które nie tylko, że nie znajduje ekwiwalentu w świadczeniu dłużnika, ale ponadto nie wyrównuje żadnego uszczerbku po stronie wierzyciela a zatem prowadzi do jego nieuzasadnionego wzbogacenia.

Nie budzi wątpliwości, że odpowiedzialność ubezpieczeniowa to odpowiedzialność odszkodowawcza. Bezsporne jest także, że odpowiedzialność za niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania to także odpowiedzialność odszkodowawcza, powyższe wynika wprost z treści art. 471 k.c. (dłużnik obowiązany jest do naprawienia szkody). Zgodnie z art. 477 k.c. w razie zwłoki dłużnika, wierzyciel może żądać naprawienia szkody wynikłej ze zwłoki. Także unormowanie dotyczące kary umownej zawarte w art. 483 par. 1 k.c. wprowadza możliwość zastrzeżenia kary umownej dla naprawienia szkody wynikłej z niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania.

Należy przyjąć, iż generalnie na gruncie kodeksu cywilnego, odpowiedzialność kontraktowa to odpowiedzialność za szkodę. Zastrzeżenie umowne zgodnie, z którym kupujący zobowiązany jest do zapłaty określonej kwoty również wtedy, gdy w wyniku niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania sprzedawca lub spółka nie poniesie szkody, jest zatem sprzeczne z istotą odpowiedzialności kontraktowej dłużnika.

Sąd Okręgowy ustalił, że powód szkody nie poniósł a powód tego ustalenia faktycznego w apelacji nie kwestionuje, zatem Sąd Apelacyjny tym ustaleniem jest związany.

Podkreślić należy, że zaistnienie szkody jako takiej, leżało poza sferą faktów objętych pozwem albowiem dochodząc zapłaty, powód odwoływał się wprost do postanowienia umownego uniezależniającego odpowiedzialność pozwanej

od zaistnienia szkody. Sąd jest związany podstawą faktyczną pozwu, zatem prowadzenie postępowania dowodowego na okoliczność, że szkoda powstała, nie jest dopuszczalne.

Apelujący nie kwestionuje ustalenia sądu I instancji, że osoba trzecia tj. Spółka (...) sp. z o.o. z siedzibą w W. wykonała gwarantowane przez pozwaną świadczenie (sporządziła i dostarczyła sprzedawcy sprawozdania dotyczące realizacji wskazanych w umowie zobowiązań). Podstawę żądania zapłaty kwoty pieniężnej stanowi wyłącznie okoliczność, że owe sprawozdania złożone zostały po terminie umówionym. Strona powodowa nie kwestionuje przy tym terminowego złożenia sprawozdania końcowego oraz terminowego wykonania przez pozwaną wszystkich głównych zobowiązań umownych, tj. dotyczących podwyższenia kapitału zakładowego nabytej spółki (art. 3 § 1 umowy), utrzymania stanu zatrudnienia (art. 4 § 1 umowy), zakazu obniżania kapitału zakładowego, ograniczenia w zbywaniu udziałów, kontynuowania statutowej działalności, nie likwidowania i nie rozwiązywania nabytej spółki oraz nie zbywania jej majątku (art. 5 § 1-5 umowy).

Odpowiedzialność gwaranta nie ma charakteru odpowiedzialności bezwzględnej. Może się on powołać na zarzuty wynikające z samego zobowiązania gwarancyjnego oraz na zarzut nadużycia gwarancji przez beneficjenta z powołaniem się na art. 5k.c. (G Tracz , Umowa gwarancji, Zakamycze 1998 rok s.83, s.271, A Szpunar, Zabezpieczenia osobiste wierzytelności, wyd. Prawnicze LEX, Sopot1997, s.172 i nast., A. Koch w System prawa prywatnego, Prawo Zobowiązań- część szczegółowa, tom 8 C.H. Beck Instytut Nauk Prawnych, Warszaw 2004r., s.509).

Gwarant może odmówić zapłaty sumy gwarancyjnej, gdy dłużnik zaspokoił wierzyciela, wierzyciel nie może bowiem otrzymać świadczenia dwa razy. (A. Szpunar Zabezpieczenia osobiste wierzytelności s. 173, A. Koch w System prawa prywatnego s. 497).

W przypadku gdyby podzielić stanowisko apelującego, że dopuszczalne jest zastrzeżenie umowne, zgodnie z którym odpowiedzialność gwaranta będzie zachodzić nawet wówczas, gdy wierzyciel szkody nie poniesie, za trafne uznać należy stanowisko sądu I instancji, że dochodzone roszczenie stanowi realizację przez powoda jako beneficjenta uprawnień przysługujących mu z gwarancji, które wykraczają poza ramy określone celem gwarancji wynikającym ze stosunku podstawowego (umowy sprzedaży). Żądanie zapłaty sumy gwarancyjnej jedynie z powodu opóźnienia w spełnieniu świadczenia, w sytuacji gdy wierzyciel nie doznał szkody z tego tytułu, prowadzi do niebezpieczeństwa wykorzystywania zobowiązań gwaranta w innych celach, niż zabezpieczenie gwarantowanego rezultatu.

W niniejszej sprawie nie ulega wątpliwości, że cel prywatyzacji został osiągnięty, pozwany spełnił wszystkie świadczenia, do których zobowiązał się w umowie sprzedaży. Celem umowy prywatyzacyjnej było sprawne i dochodowe funkcjonowanie spółki na rynku przy zachowaniu niezmienności zatrudnienia w tej spółce. Złożenie sprawozdań z opóźnieniem w żaden sposób nie wpłynęło na sytuację prywatyzowanej spółki ani na realizację przez pozwaną podstawowych zobowiązań umownych, nie uniemożliwiło także Skarbowi Państwa przeprowadzenia kontroli realizacji tych zobowiązań.

W tej sytuacji, żądanie zapłaty wysokiej sumy pieniężnej (nie będącej ani karą umowną ani odszkodowaniem) za samo opóźnienie w złożeniu sprawozdań narusza zasady lojalności i uczciwości w obrocie i jest sprzeczne ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem prawa.

Mając powyższe na uwadze, Sad Apelacyjny nie znalazł podstaw do zmiany zaskarżonego wyroku i do uwzględnienia powództwa. Zarzuty apelacji dotyczące naruszenia prawa procesowego dotyczą okoliczności nie mających znaczenia dla rozstrzygnięcia i nie wymagają szczegółowego odniesienia.

O kosztach procesu Sąd Apelacyjny orzekł zgodnie z wynikiem sporu w oparciu o art. 98 par. 1 i 3 k.p.c.